

Waarom geloven wij?

ONDER REDACTIE VAN CHRIS KOOLE,
NIEK SMIT EN BAREND WEEGINK

Waarom geloven wij?

*Zoeken en vinden in het
hedendaagse godsdienstige
spectrum*

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Mulder van Meurs

Ontwerp binnenwerk: Anton Sinke

ISBN 978 90 239 2845 4

NUR 700

© 2014 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

- 7 **Woord vooraf**
- 9 **Van boven geboren**
Bram van de Beek
- 15 **Cognito ergo sum**
Gerlof Bosma
- 21 **Het normale christelijke leven**
Hans Eschbach
- 29 **Het gezonde verstand van de Liefde**
Lieuwe Giethoorn
- 35 **Geloven als trouw aan de traditie**
Chris Koole en Wijnand Sonnenberg
- 43 **Vanwege Pasen**
Gerrit van Meijeren
- 49 **Geloven in Nijega**
Jurrien Mol
- 55 **Waarom ik geloof**
Arjan Plaisier
- 61 **Dominee in het dorp van de donder**
Jan van Pijkeren
- 67 **Zonder waarom**
Antoinette Scholten

- 73 **En toch... God**
Niek Smit
- 79 **Innovatief leiderschap in de kerk?**
Egbert Steenbergen
- 85 **Anders dan gedacht**
Paul Visser
- 93 **Geloven?**
Barend Weegink
- 99 **Als de genade vrij spel krijgt**
Evert Westrik
- 105 **Omdat ik aangeraakt ben**
Herbert Wevers
- 111 **Aangesproken**
Saskia Wevers-van der Feltz
- 117 **Dichter dan wij durven dromen**
Barbara Zwaan
- 123 **Waarom vertrouwen wij?**
Ruben van Zwieten

Woord vooraf

'**W**aarom geloven wij?' Het antwoord mag dan niet meer zo voorhanden zijn, de vraag houdt mensen bezig. 'Nergens in geloven' is voor menigeen als wandelen in een leeg landschap. Dat er 'iets van basis en horizon in het bestaan zou moeten zijn' blijft een besef voor velen, ook over de grenzen van de traditionele geloofsgemeenschap heen.

Waarom geloven wij? In deze bundel zijn vooral persoonlijke antwoorden te vinden van theologen en niet-theologen. Zij schreven mee aan het boek voor dr. Herbert Wevers.

In zijn ambtelijke loopbaan is ds. Wevers predikant geweest van de hervormde gemeenten te Stolwijk en Doorn, scriba van de Provinciale Kerkvergadering Zuid-Holland van de Nederlandse Hervormde Kerk en regionaal adviseur van de classicale vergaderingen Zuid-Holland van de Protestantse Kerk in Nederland. Ter gelegenheid van zijn afscheid op 26 september 2014 in de Leidse Lokhorstkerk is hem dit boek aangeboden. Bij prof. H. Berkhof en prof. M. de Jonge promoveerde Herbert Wevers in Leiden op een christologisch onderwerp. Hij was medeoprichter en voorzitter van de stichting Leidse Lezingen en hij is voorzitter van de confessionele stichting Schrift en Belijden.

Herbert Wevers is een predikant en theoloog die het christelijk geloof vanuit de klassieke traditie graag wil verwoorden in onze moderne cultuur. In een brede oriëntatie en warme belangstelling zoekt hij redenen waarom ook nu mensen zich bij het geloof betrokken zouden voelen. Met het zicht daarop zijn de bijdragen in dit boek geschreven. Als dank voor het werk door hem ver-

richt in de kerk en als mogelijk antwoord op de vraag van de lezer: waarom geloven wij?

De redactiecommissie,

Chris Koole

Niek Smit

Barend Weegink

Van boven geboren

Bram van de Beek

Het ligt niet zo voor de hand om bij het afscheid van een predikant die lid is van de Confessionele Vereniging te schrijven over de wedergeboorte. Dat thema past(e) eerder bij gereformeerde bonders of bij evangelicals. Toch wijd ik deze bijdrage aan dit thema, want het gaat om wat Herbert Wevers het meest na aan het hart ligt, of beter: om Hem die Herbert het meest na aan het hart ligt.

Jezus spreekt over de wedergeboorte tijdens zijn ontmoeting met Nikodemus (Joh. 3). Hij opent er het gesprek mee: 'Alleen wie opnieuw wordt geboren, kan het koninkrijk van God zien' (Joh. 3:3). Er ontstaat onmiddellijk een misverstand: 'Iemand kan toch niet als volwassen mens nog een keer in de moederschoot gaan en nog eens geboren worden?' Nikodemus vat Jezus' woorden letterlijk op en dan zijn die onzin. Het gaat echter niet alleen om letterlijk of metaforisch. Het gaat om aards en hemels: 'Wie uit de aarde voortkomt is aards en spreekt de taal van de aarde' (3:31). Nikodemus denkt in termen van de aarde: hetzelfde aardse leven nog eens overdoen, zoals zoveel mensen over wedergeboorte denken: het aardse leven op een andere wijze voortzetten. 'Kon ik het nog maar eens overdoen!' Maar dat kan niet.

Jezus heeft het echter niet over aardse, maar over hemelse dingen. Het misverstand wordt opgeroepen door het woord *anoot-hen*. Dat kan zowel 'van boven' als 'nog eens een keer van voren af aan' betekenen. Bij Johannes betekent het steeds het eerste (3:31; 19:11, 23). Nu is het bekend dat Johannes woorden in ver-

schillende betekenissen gebruikt, maar ook inhoudelijk wijst het evangelie naar de betekenis 'van boven'. In 1:13 ging het al over uit God geboren worden en verder in hoofdstuk 3 gaat het over Hem die uit de hemel is neergedaald (3:13).

Jezus spreekt over 'van boven geboren worden'; Nikodemus hoort 'opnieuw geboren worden' en de vertalers zijn hem daarin gevolgd. Dan komt het accent op de nieuwe geboorte te liggen – op de vernieuwde mens, wedergeboren of *reborn* als deze is. Door het ambivalente woord *anoothen* wordt de tekst echter niet onduidelijk, maar wordt juist het misverstand dat steeds weer plaatsvindt bij het koningschap van God aan het licht gebracht. Wat over 'van boven' gesproken wordt, wordt aards verstaan.

In de gespreksopening van Jezus is de spits niet gericht op de nieuwe geboorte, maar op het zien van het koninkrijk van God, of beter: het koningschap van God. 'Alleen wie van boven geboren is, kan het koningschap van God zien.' 'Zien' (*eidon*) of 'aanschouwen' (*theomai*) krijgt bij Johannes bijzondere aandacht: het gaat om het inzien wie God is. 'Niemand heeft ooit God gezien, maar de eniggeboren God, die aan het hart van de Vader rust, heeft hem doen kennen' (1:18) en 'wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd' (1:14). Alleen wie van boven geboren is, kan de ware aard van Gods koningschap onderscheiden.

Na de reactie van Nikodemus, waaruit duidelijk wordt dat hij er niets van begrijpt, zegt Jezus het in andere woorden. Het wordt concreter: 'Niemand kan het koninkrijk van God binnengaan, tenzij hij geboren wordt uit water en geest' (3:5). De woorden 'water en Geest' kunnen in de vroege kerk niet worden uitgesproken zonder te denken aan de doop. Zo zullen de hoorders van het evangelie die hebben verstaan. Door de doop treedt men binnen in de gemeenschap waar de Geest van Christus is onder het koningschap van Hem. Door water en Geest leeft men in de werkelijkheid van het koningschap van God.

Dit leven, waarin men het koningschap van God ziet, moet

men niet proberen vast te leggen in aardse termen waarbij sluitende conclusies kunnen worden getrokken: 'De wind waait waarheen hij wil; je hoort zijn geluid, maar je weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat' (3:8). Dikwijls wordt deze metafoer gelezen alsof daarmee de heilige Geest zou worden aangeduid: de Geest is als de wind, onzichtbaar maar krachtig. Jezus heeft het echter niet over de Geest, maar zegt: 'Zo is het ook met iedereen die uit de Geest geboren is.' Het gaat om mensen in de kerk, gedoopt in de gemeenschap van de Geest. We weten niet vanwaar ze komen en waarheen ze gaan. We krijgen er onze vingers niet achter, net zomin als we onze vingers achter de wind krijgen. Er vallen geen sluitende conclusies te trekken over het ontstaan van het geloof van mensen en evenmin hoe het verder met hen zal gaan. Gelovigen zijn volstrekt ongrijpbaar. Men kan het zien aan Petrus. Hij wilde zelfs zijn leven voor Jezus geven (13:37). Dat lag volgens hem vast, maar zijn woorden waren lucht. De haan kraait eerder dan je denkt (18:27). We kunnen geen sluitende conclusie trekken over het begin van ons geloof en evenmin stellige beweringen doen over de voortgang van ons geloof. Bij de meest concrete bekeringsgeschiedenis kan men kritische vragen stellen en de meest betrouwbare gelovige kan plotseling alles verliezen. Zolang we bezig blijven met de aardse dingen, met oude mensen of met hun nieuwe begin, blijven we in het ongewisse en zien we het koningschap van God niet.

Nikodemus is intussen helemaal de draad kwijt. "Maar hoe kan dat?" vroeg Nikodemus' (3:9), ofwel: 'Ik snap er niets meer van.' Dit is dan iemand die Israël onderwijs moet geven (3:10), net als al die anderen die Israël onderwijs moeten geven. Ze weten zelf niet waarom het werkelijk gaat. Dat kan ook niet, want ze hebben het koningschap van God nog nooit gezien: niemand heeft ooit God gezien (1:18). De enige die Hem gezien heeft, is degene die uit de hemel, van boven, gekomen is (3:13). Alleen Jezus kan duidelijk maken wie God is.

Jezus is de enige die duidelijk kan maken waarom het gaat. Hij doet dat door over Mozes te beginnen. Ook Mozes kan alleen duidelijk gemaakt worden door Jezus. Zoals Mozes de slang verhoogd heeft, zo moet de Mensenzoon verhoogd worden (3:14). In de verhoging van de Mensenzoon wordt alles duidelijk. De verhoging van Jezus is bij Johannes de verhoging aan het kruis. Zoals de mensen in de woestijn omhoogkeken naar de slang, zo moeten mensen omhoogkijken naar de verhoogde Jezus. Alleen dan zien ze koningschap van God. Dat zien ze in de gekruisigde Jezus. Alleen daar is Gods koningschap zichtbaar, zoals het boven zijn hoofd geschreven staat: 'Jezus uit Nazaret, koning van de Joden' (19:19).

Om het koningschap van God te zien, moet je goed kijken. Dan moet je naar de Gekruisigde kijken. Dan zie je hoe God koning is. Dan zie je wie God is. God is liefde (1 Joh. 4:8). 'Want God had de wereld zo lief dat hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in hem gelooft niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft' (3:16). Geloven in Jezus is genoeg. Geloven in de liefde van God tot de dood aan het kruis als het Lam dat de zonden van de wereld draagt (1:29). Dat is de heerlijkheid van God die we aanschouwen. Daarbij vallen de dingen die aards zijn weg. Die zijn futiel als we deze glorie van God zien. Dan zijn de zonden van de wereld en de idealen van wedergeboren christenen volkomen irrelevant. Zodra je daarnaar gaat kijken, kijk je verkeerd en dan heb je lucht in handen. Als we omhoogkijken, zien we Hem die van boven gekomen is en dan zien we hoe en waarom Hij gekomen is: om de wereld een nieuw begin te geven. Dat is niet de vrede die de wereld geven kan, maar zijn eigen vrede van een heel ander karakter (14:27). Het is eeuwig leven voor ieder die gelooft, in de nieuwe geboorte uit water en Geest: in de gemeenschap van de kerk, waar wij aan de wereld gestorven zijn door de doop en leven in de Geest die ons heeft vrijgemaakt van de wetmatigheden van de aarde die zonde en dood inhouden.

Wie in Hem gelooft, heeft eeuwig leven (3:15). Je moet het maar

geloven – dat dit het koningschap van God is. Je moet het maar geloven dat door water en Geest je in de werkelijkheid van dit koningschap leeft. De kerk is net zo vreemd voor hen die uit de aarde zijn als het kruis van God. In beide zie je niets van wat ze zouden moeten zijn volgens geldende criteria. Om het te zien, moet je wel van boven geboren zijn: behoren bij Jezus, die zelf van boven gekomen is. Voor velen is dat een brug te ver: ze geloven het niet, want ze willen er hun aardse vingers achter krijgen en dan blijft het lucht. Ze blijven aards rondkijken op de aarde om houvast te vinden. Daarom zijn ze al geoordeeld (3: 18): want ze zien niet hoe God koning is.

Je moet het maar geloven, want uit God geboren zijn betekent wel dat je zijn karakteristieken hebt: dat je het kruis draagt, of in de woorden van het Evangelie naar Johannes: dat je in de wereld verdrukking hebt (16: 33).

Wedergeboortetheologie is geneigd naar de wedergeboren christen te kijken. Wie van boven geboren is, kijkt omhoog naar de Mensenzoon.

Dr. A. (Bram) van de Beek is emeritus hoogleraar theologie van de Vrije Universiteit te Amsterdam en bijzonder hoogleraar aan de Universiteit van Stellenbosch.

